

GAURĖ

PARENGĖ DANUTĖ
RAMONAITĖ

Nuotraukos autorės

Gaurės herbas. Dailininkas
Rolandas Rimkūnas

Gaurės miestelis – ant aukšto kairiojo Šešuvies upelio kranto, kur į Šešuvį įteka Įkojas. Į rytus nuo Tauragės Gaurė nutolusi 12 kilometrų. Seniūnijos teritoriją kerta valstybiniai keliai Tauragė–Jurbarkas ir Tauragė–Eržvilkas. Gaurėje ir aplinkiniuose kaimuose – apie 3 000 nuolatinių gyventojų. Didžiausios gyvenvietės šiose vietose – seniūnijos centras Gaurė (apie 500 gyventojų), Baltrušaičiai, Eičiai, Kunigiškiai. Miestelį puošia Gaurės ir Baltrušaičių tvenkiniai. Centre – ąžuolinis stogastulpis, kuriame išdrožtos parapijos globėjo šv. arkangelo Mykolo, žemdirbių užtarėjo šv. Izidoriaus ir Pietos skulptūros. Apie šio krašto senovę pasakoja Kiukiškių piliakalnis, Stribaičių, Užvarnių senkapijai. Miestelyje nemažai

Gaurės miestelio centre stovi ąžuolinis stogastulpis, kuriame yra parapijos globėjo šv. arkangelo Mykolo, žemdirbių užtarėjo šv. Izidoriaus ir Pietos skulptūros. Stogastulpis pastatytas 1997 m. Autorius Adolfas Tebesius

senovę liudijančių eksponatų sukaupta sakralinio meno ir buities muziejėliuose.

Rašytiniuose šaltiniuose Gaurės vardas pradamas minėti nuo 1 500 metų. Iš ano laikotarpio išlikusių rašytinių šaltinių sužinome, kad per Gaurę ėjo vieškelis į Tilžę, veikė muitinė.

Spėjama, kad miesteliui pavadinimas parinktas pagal XVI a. Dargaičių kaime (jis yra apie 2 km nuo Gaurės) šeiminkavusią dvarininkę Sofiją Gaurą. Šis kaimas išlikusiuose rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1561 metų. Čia tuo laiku buvo 6 ūkiai, kurie turėjo 8 valakus žemės, o prie jų, šalia Šešuvies upelio, buvo Sofijai Gaurai priklausę 2 valakai žemės. S. Gaura tais laikais turėjo karčemą, apie kurią, kaip manoma, pradėjo formotis gyvenvietė. 1861–1950 m. Gaurė buvo valsčiaus centras.

1522 m. Gaurės šeiminku tapo karaliaus sekretorius Stanislovas Skopas. Jis Gaurės žemes nusipirko iš Andriaus Dziergovičiaus ir Onos Skopaitės.

Iš S. Skopo Gaurė perėjo Jurgio Kaminskio žinion. Jo laikais dvaras gerokai praturtėjo. Naujojo šeiminko rūpesčiu buvo pastatytas tiltas per Šaltuonos upę.

Kada pastatyta pirmoji Gaurės bažnyčia ir koplyčia, nėra žinoma. Spėjama, kad 1570 m. Gaurėje jau galėjo stovėti evangelikų liuteronų bažnyčia, tačiau istoriniais šaltiniais šis faktas nėra pagrįstas.

1578, 1597 m. inventoriuose minimas Gaurės dvaras.

1661 m. šiose apylinkėse savo veikla garsėjo evangeliško turinio raštų autorius Kristupas Šyškovskis.

Į katalikų tikėjimą atsivertęs Rygos seniūnas Gabrielius Jurgis Kaminskis 1670 m. spalio 8 d. užrašė fundaciją Gaurės katalikų bažnyčiai. Tuo metu jis nurodė, kad Gaurėje yra sena koplyčia ir į ją yra parnešti mirusių katalikų Kaminskių palaikai, kurie prieš tai buvo palaidoti Batakių katalikų bažnyčioje. Ši koplyčia galėjo būti evangelikų. Vėliau ją G. J. Kaminskis sutvarkė ir perdavė katalikams. Ją pašventino Žemaičių kustodas Vladislovas Giedraitis. Bažnyčiai buvo suteiktas Šventų arkangelų Mykolo, Rapolo ir Garbieliaus bei Angelų Sargų titulas. Tuo metu tai buvo ketvirtoji katalikų bažnyčia dabartinio Tauragės rajono teritorijoje.

1674 m. Marijonai Kaminskytei ištekėjus už Bilevičiaus, Gaurės dvaras perėjo Bilevičių žinion.

XVI–XVII a. Gaurėje veikė evangelikų liuteronų maldos namai. Apie 1670 m. jie sudegė.

Naują medinę katalikų bažnyčią 1681 m. Gaurėje pastatė tats Gabrielius Jurgis Kaminskis. Bažnyčia yra aprašyta 1697 m. ir 1715 m. vykusių vizitacijų dokumentuose. Ji turėjo tris altorius. Didysis buvo pastatytas 1696 m. Jono Vitarto lėšomis.

1682 m. liepos 25 d. patvirtinta fundacija Gaurės klebonui Kazimierui Adomui Titovičiui.

1701 m. karalius Augustas II Gaurei suteikė privilegiją – miestelis gavo teisę rengti turgus.

1702 m. rudenį Gaurėje dirbo klebonas Aleksandras Sirvydas, 1708 m. – klebonas Matas Kazimieras Lolevičius, 1715 m. – Mykolas Grondzkiš.

Nuo XVIII a. Gaurė buvo valsčiaus centras.

1721 m. gegužės 14 d. Gaurės savininkas T. Bilevičius miesteliui išrūpino sekmadieninio turgaus privilegiją. Ji, kaip rašoma dokumente, skirta tam, kad būtų galima atkurti maro nuniokotą Žemaitiją ir kad pradėtas kurti miestelis.

XVIII a. Gaurėje buvo daug vokiečių tautybės gyventojų.

1739–1755 m. Gaurės klebonas buvo Petras Pranciškus Jazdovskis.

1742 m. Gaurę įsigijo Mirskiai.

1746 m. spalio 13 d. M. ir K. Mirskių rūpesčiu dar kartą įtvirtina Gaurei gauta turgaus privilegija.

1755–1764 m. Gaurėje klebono pareigas ėjo Antanas Abramovičius.

1756 m. Pašaltuonyje pastatyta nedidelė bažnyčia. Prie jos įsikūrė iš Senujų Trakų pakviesti vienuoliai benediktinai. Vėlesniais metais ši bažnyčia tapo Gaurės parapijos filija.

1765–1797 m. Gaurės klebonas buvo Antanas Budrikis (nuo 1788 m. jis – Smolensko kanauninkas).

1771 m. Augustas II Gaurei suteikė teisę turgus rengti sekmadieniais.

1773 m. pastatyta nauja medinė Gaurės šv. arkangelo Mykolo bažnyčia. Jos statyba rūpinosi Gaurėje 20 metų dirbęs klebonas Antanas Budrikis, jam talkino visi parapijiečiai, spėjama, kad ir miestelio šeiminkas Mirskis. Ši bažnyčia aprašyta 1811 m. sudarytame inventoriniame apraše. Stogas buvo dengtas malksnomis, bažnyčia turėjo nedidelį kupolą ir 4 mažus bokštelius pastato kampuose. Naujai pastatytoje medinėje bažnyčioje buvo liaudiško stiliaus baroko altoriai, garsaus liaudies meistro Jono Danausko nutapytų paveikslų. Šventoriuje stovėjo dviejų tarpinių varpinė.

1796 m. Gaurė perėjo Goštautų žinion.

1804–1811 m. Gaurės klebonas buvo Jur-

(Nukelta į 28 p.)

1977 m. sudegusios Gaurės bažnyčios altoriai 1966 m. Mečislavo Sakalausko nuotraukos

Gaurės miestelio centro pastatai

Iš kairės: paminklas buvusių senųjų Gaurės žydų kapinių vietoje ir paminklas kovų už Lietuvos nepriklausomybę aukoms Gaurėje

1970 m. sudegusios Gaurės bažnyčios lango puošyba ir zakristijos lango grotos 1966 m.

1970 m. sudegusios Gaurės bažnyčios vargonų ornamentai. Mečislovo Sakalausko nuotraukos

(Atkelta iš 27 p.)

gis Rozgeika. Po jo mirties 1811 m. parapijoje ganytojo pareigas ėjo Ignatas Chžonstovskis (klebonu dirbo iki 1827 metų).

1806 m., klebonaujant Rozgeikai, pastatyta nauja Gaurės klebonija, o po 4 metų – ir svirnas šalia jos. Netoli bažnyčios stovėjo ir špitolė.

1813 m. iš Goštautų Gaurę nusipirko Šemetos.

1821 m. Gaurėje stovėjo 192 namai. Tada Gaurės parapijai priklausė 3 129 gyventojai. Iš jų 205 gyveno Dargaičiuose, 181 Milgaudžiuose, 187 Jucaičiuose, 150 Stirbaičiuose, 145 Burbiškyje, 138 Traklaukyje.

1827 m. Gaurės parapijoje buvo 2 783 praktikuojantys katalikai ir 815 nepraktikuojančių.

1828–1841 m. Gaurės klebonu dirbo Kalikstas Romanovskis.

1841 m. Gaurės šv. arkangelo Mykolo bažnyčiai priklausė 6 valakai žemės.

1841 m. Gaurėje buvo 172 gyventojai, 1886 m. – 471. Gaurės parapijai 1841 m. priklausė 4 138 parapijiečiai.

1845 m. Gaurės klebonas buvo Andriejus Dobševičius. Jį pakeitė Fabijonas Janukovičius, kuris čia klebonavo 1846–1863 metais.

Gaurės bažnyčios varpas 1966 metais

1853 m. atkurta 1821 m. įsteigta Gaurės mokykla. Tuo metu ją lankė 11 mokinių.

1861–1950 m. Gaurė buvo valsčiaus centras.

1863 m. sukilime dalyvavo nemažai Gaurės ir jos apylinkių gyventojų.

Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo metais per Gaurę ėjo svarbus knygnešių kelias. Uždraustos spaudos gabenimu, platinimu čia užsiėmė Gaurės parapijos kunigas K. Šleivys, M. Survila, A. Brožis ir nemažai kitų gyventojų.

Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse Gaurės dvaro šeimininku tapo Rusijos carinės kariuomenės gydytojas Fišeris (tai paskutinis Gaurės dvaro šeimininkas). Tuo laiku dvaro centre stovėjo dideli rūmai. Čia Fišeris leisdavo vasaras, o žiemą gyvendavo Peterburge. Dvarui tada priklausė apie 1 000 ha žemės.

Fišeris netoli dvaro pastatė didelę aštuoniakampę istorizmo stiliaus raudonų plytų koplyčią, ją planavo paversti savo gausios šeimos mauzoliežumi (jie su žmona augino 9 vaikus), todėl įrengė 12 kriptų. Jis buvo prasitaręs, kad ir pats norėtų būti palaidotas toje koplyčioje. Prie jos buvo numatyta išlaikyti ir kunigą. Fišeris netikėtai žuvo (mirtinai sužalotas arkliams pasibaidžius) Peterburge. Mirusio dvarininko kūną balzamavo, parvežė į Lietuvą ir palaidojo jo paties pastatytoje koplyčioje. Pirmojo pasaulinio karo metais kariai išniekino Fišerio kapą, nuo mirusiojo palaikų nuplėšė brangenybes.

1868–1880 m. Gaurėje ganytojo pareigas ėjo klebonas Petras

Chodorovičius. Jį pakeitė Justinas Semaška. Vėlesniais metais (1886–1889) čia klebonavo Juozas Narmontas, 1889–1891 m. – Teofilijus Stripeika, 1891–1893 m. – Klemensas Mickūnas, 1893–1901 m. – Jurgis Fronckevičius, 1902–1909 m. – Antanas Jurevičius, 1909–1918 m. Domykas Pocius.

1911 m. „Elenhus“ nurodyta (p. 133), kad Gaurės katalikų parapijai priklauso 4 217 tikintieji.

Pirmojo pasaulinio karo metais (1914), kai dvare buvo apsistoję kaizerinės Vokietijos kariškiai, Gaurės dvare kilo didelis gaisras. Jo metu sudegė rūmai, nukentėjo nemažai kitų dvaro pastatų.

Po 1918 m. vasario 16-osios, Lietuvai pradėjus kurti nepriklausomą valstybę, Gaurėje buvo įsteigta savivaldybė. Miestelyje veikė lietuviška mokykla, katalikų bažnyčia, žydų maldos namai, paštas, policijos nuovada, girininkija, vilnų karšykla, keletas parduotuvių, amatininkų dirbtuvės, smulkaus kredito draugija. Į dvaro sodybos teritoriją nuolat daug žmonių sutraukdavo čia veikęs malūnas ir lentpjūvė.

Nuo 1918 m. Gaurėje ganytojo pareigas ėjo klebonas Kazimieras Šleivys (mirė 1943 m., palaidotas Gaurės bažnyčios šventoriuje).

1923 m. Gaurėje pradėjo veikti lietuviška mokykla.

Nepriklausomos Lietuvos metais per Žemės reformą Gaurės dvaro žemės buvo išdalintos.

Gaurės miestelio centrinės dalies fragmentas

1924 m. už 80 tūkst. litų Gaurės dvaro centrą įsigijo iš Amerikos sugrįžęs Juozapas Urbutis. Iki mūsų laikų iš dvaro pastatų ansamblio išliko tik Fišerio statyta koplyčia, tačiau ir ši jau baigia sunykti.

1926 m. Gaurėje įsteigtas žemės ūkio kooperatyvas „Ūkininkų gerovė“.

1928 m. Gaurės parapijoje buvo 2 896 katalikai.

(Nukelta į 30 p.)

Antkapiniai paminklai Gaurės bažnyčios šventoriuje (pirmas iš kairės – paminklas knygnešui, 25 metus Gaurėje klebonu dirbusiam kanauninkui Kazimierui Šleiviui (mirė 1943 m. balandžio 17 d.)

Paminklinis akmuo prie Gaurės bažnyčios šventoriaus tvoros, ženklinantis buvusią 1773 m. pastatytos bažnyčios vietą

Gaurės bažnyčios sakykla 1966 metais. Mečislavo Sakalausko nuotrauka

(Atkelta iš 32 p.)

Gaurė, būdama prie pat Lietuvos sienos su Prūsija, vėliau – su Rusija, kentėjo per visus karus. Antrojo pasaulinio karo metais naciai sunaikino Gaurės žydų bendruomenę.

Pirmaisiais sovietmečio ir pokario metais nemažai Gaurės apylinkių gyventojų dalyvavo pasipriešinimo sovietinei valdžiai kovose. Jų metu iš viso Gaurės valsčiuje žuvo 46 partizanai. Jų atminimui 1990 m. Gaurėje pastatytas paminklas.

Sovietmečiu Gaurė priklausė Tauragės rajonui, buvo apylinkės ir kolūkio centras.

Senieji Gaurės klebonijos pastatai

1970 m. sudegusi Gaurės bažnyčia, jos sakykla ir šventoriaus vartai 1966 metais. Mečislavo Sakalausko nuotraukos

1970 m. sudegė Gaurės parapijos medinė katalikų bažnyčia, garsėjusi beveik nuo XVIII a. pab. – XIX a. pr. nepakitusiu vėlyvojo baroko interjeru. Liko nesudegusi tik už šventoriaus tvoros stovėjusi medinė XIX a. varpinė.

Baigiama pastatyti naujoji Gaurės katalikų bažnyčia (architektas Stasys Prikockis)

Joje buvo saugomas 1792 m. Karaliaučiuje, Copinuso dirbtuvėse, lietas varpas, kuris perkeltas į naujai pastatytos bažnyčios bokštą. Išliko ir senoji mūrinė XIX a. šventoriaus tvora. Po gaisro parapijiečiai meldavosi varpinėje ir tikinčiųjų poreikiams pritaikytoje klebonijoje.

2004 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos Heraldikos komisija aprobavo Gaurės herbą. Jį sukūrė dailininkas Rolandas Rimkūnas. Herbo sidabriniam lauke pavaizduotas ant žalios papėdės augantis žalias ažuolo medis. Virš jo – raudonas saulės skritulys.

2010 m. Gaurės seniūno pareigas ėjo Vidmantas Skirius. Seniūno pavaduotoja dirbo Rima Šimkienė.

Gaurės seniūnijoje yra 4 seniūnaitijos: Eičių, Gaurės, Kunigiškių ir Baltrušaičių. Veikia 4 bendruomenės: Gaurės „Gaurkiemis“, Kunigiškių „Kunigiškietis“, Baltrušaičių ir Eičių „Karšuva“.

2008 m. sausio 1 d. Gaurės seniūnijoje buvo 2 900 gyventojai, 2009 m. sausio 1 d. – 2 760.

Seniūnijos teritorijoje veikia durpių apdirbimo UAB „Laukėsa WTL“, mėsos perdirbimo UAB „Stragutės mėsa“, A. Juciaus IĮ „Agirija“, V. Platačio medienos apdirbimo įmonė, A. Macijausko medienos apdirbimo įmonė, A. Galinaičio transporto paslaugų įmonė.

Gaurės seniūnijoje 10 kaimų gatvėms yra suteikti pavadinimai. Gatvės pavadinimus turi Gaurės miestelyje, Baltrušaičių, Eičių, Milaičių, Milgaudžių, Kunigiškių, Sakalinės, Stirbaičių, Sragutės ir Zaltriškių kaimuose.

Atvykstančiųjų į Gaurės miestelį dėmesį paskutiniaisiais metais pirmiausia patraukia senosios, nudegusios bažnyčios vietoje iškilusi naujoji Gaurės bažnyčia (ji pradėta statyti 1992 m.). Gaurės bažnyčios varpinėje veikia sakralinio meno, o Gaurės kultūros namuose – buities muziejėlis. Tarp vertingiausių kultūros paminklų šiame krašte – Karaliaučiaus meistro J. K. Kopino 1792 m. nulietas Gaurės bažnyčios varpas ir šv. Florijonos skulptūra Milgaudžių kaime. Tarp dažniausiai lankomų vietų yra 1997 m. kraštiečių šventės metu miestelio centre pastatytas stogastulpis, 2000 m. Gaurės pirmojo paminėjimo šventę įamžinęs atminimo akmuo, kultūros namų kieme stovintis paminklas Gaurės valsčiaus kovotojams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1941–1952 m., kanaaninko Kazimiero Šleivio (1872–1943) kapas bažnyčios šventoriuje. Gaurės kapinėse ilsisi nemažai šio krašto knygnešių. Kairiajame Įkojo krante auga Gaurės ažuolas. Verta aplankyti ir Fišerio koplyčią, esančią netoli Gaurės dvaro sodybos (kairiajame Šešuvies krante). Atvykstančiųjų dėmesį patraukia 2004 m. Baltkelio kryžkelėje atstaty-

Gaurės pirmojo paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose 500 metų jubiliejų įamžinęs akmuo miestelio centre

tas kryžius. Netoli jo dunkso didžiausias Gaurės apylinkių riedulys.

Keli kilometrai į pietryčius nuo Gaurės – Pilaite vadinamas Kiukiškių piliakalnis. 8 km nuo Gaurės, Sakalinės kaime, prie Tauragės–Jurbarko kelio, yra išlikusi sodyba, kurioje gimė, augo kalbininkas Jonas Kruopas. Vėliau čia veikė mokykla.